

ПОСТАТІ

ПЕТРО ДЯЧЕНКО – КОМАНДИР ПОЛКУ ЧОРНИХ ЗАПОРОЖЦІВ, НАЧАЛЬНИК ШТАБУ УПА «ПОЛІСЬКА СІЧ»

Олександр ПАНЧЕНКО,

*директор Інституту Українського Вільного Козацтва
ім. Антона Кущинського, доктор права Українського
Вільного Університету, адвокат (м. Лохвиця)*

Петро Дяченко. В Україні ще поки що не досить відома постать, але це насправду легендарна особистість, вояк і патріот.

Отаман Тарас Бульба-Боровець у своїй книзі «Армія без держави. Слава і трагедія українського повстанського руху. Спогади» (Вінніпег, 1981), зокрема, зазначав, що з початком німецько-радянської війни, очевидно, на початку серпня 1941 року «..полковник Дяченко зголосив свою готовність прийняти обов'язки Начальника Штабу УПА–Поліська Січ... Я знав цю людину тільки з історії наших визвольних змагань

1918–1920 років, як командира славного кавалерійського полку «Чорних Запорозців» Армії УНР. Мені було відомо також, що він довгий час перед Другою світовою війною служив контрактним старшиною в польській армії та скінчив курс польської Академії Генерального Штабу».

Керівник господарського відділу крайового військового штабу групи УПА- «Північ» Роман Петренко (Татура), «Юрко», «Омелько» (1913–2008) пише у своїх спогадах «За Україну, за її Волю» (т. 27 Літопису УПА, 1997), що після того, як полков-

ник за власним бажанням та з об'єктивних причин, що склалися в очолюваній отаманом Бульбою «Поліській Січі», – зрезигнував з посади начштабу бандерівцям з місцевої сітки ОУН у Володимирі стало відомо, що полковник П. Дяченко хоче нав'язати контакт з УПА... На умовлену зустріч полковник П. Дяченко прибув нашим зв'язком і був надзвичайно втішений, побачивши мене... Виявилось, що він уже давно хотів нав'язати контакт з підпіллям, ...пообіцяв зв'язати нас з президентом УНР в екзилі А. Ливицьким та допомогти вишколити радистів, хоча це було досить ризикованою справою.... Тоді ж, він передав для відділів УПА через тільки відомі йому джерела, певну кількість зброї (зокрема, короткої і гранати)».

Так хто ж був цей Петро Дяченко, який був заангажованим в цих обох, таких різних за складом, чисельністю, політичними впливами, різновеликих повстанських формуваннях, які зродилися в 1941 та 1942 роках на відповідно окупованих німцями теренах Волині та Галичини – «Поліській Січі» під орудою отамана Бульби-Боровця, а також в Українській Повстанській Армії, яка діяла під егідою і політичним керівництвом спочатку теренового Проводу ОУН(б) на північно-українських землях (ПЗУЗ), а згодом і всього Проводу ОУН(б), який деякий час називався Провід ОУН Самостійників-Державників?

Я багато довідався про нього, опираючись на матеріали періодичної преси, переважно комбатанських організацій, як також філадельфійського часопису «Америка», де були друковані спомини Полковника, а також вивчаючи доволі ґрунтовні дослідження сучасних українських істориків Анатолія Руккаса, Романа Ковалю та Ярослава Тинченка.

Але мені цього було замало. І я вирішив поїхати до родинного села генерала Дяченка, у Березову Луку на Полтавщині, аби наживо доторкнутися до місцевості, яка дала життя й зростила цього українського Патріота. Несподівано виявилось, що, не-

Генерал Петро Дяченко,
командир 2-ої УД УНА

зважаючи на страшні роки більшовицького терору, про славу родину Дяченків в цьому невеликому селі добре пам'ятають, збереглася навіть їхня родинна хата, де колись було розташоване сільське поштове відділення. Ба, більше – про них розповідали навіть не лише люди старшого віку, але, на мій подив, в більшості своїй національно-свідомі представники молодшого покоління, хоча вони про це не завжди говорили вголос, а здебільшого – пошепки, мовляв, село у нас ще таке комуністичне. Й таке склалося у мене перше враження.

Також зовсім несподівано я там таки дізнався, буцімто, рідним племінником полковника Петра Дяченка, тобто сином його сестри, був розстріляний в часи терору український письменник та літературний критик Леонід Іванович Сукачов, який народився у Полтаві в 1912 році, мав літературні псевдоніми «Юрій Вітренко», «Омелько Блюдечко» та інші. В 1935 році він працював

*Хата у селі Березова Лука на Полтавщині,
де народився Петро Дяченко*

старшим науковим співробітником Інституту імені Т.Г.Шевченка, долучився до підготовки до друку повної збірки творів Великого Кобзаря, редагував часопис «Журнал», був автором ґрунтовних статей із шевченкознавства. У 1937 році Леонід Сукачов був розстріляний, як «ворог народу», а 1955-го – посмертно реабілітований.

Слід також додати, що рідний брат Петра Дяченка, Віктор Гаврилович, який народився у Березовій Луці 14 березня 1892 року, в російському війську під час Першої світової війни дослужився до штабс-капітана й був нагороджений усіма орденами Святого Володимира 4-го ступеню з мечами та биндою, після революції проходив службу у Збройних Силах Півдня Росії, з якими в січні був інтернований у Польщі, однак у серпні 1920 року ввійшов до складу Армії УНР, як командир 2-го куреня Кінного полку Чорних запорожців, сотник Дієвої армії УНР, був кількакратно поранений. Закінчив у Варшаві політехнічний інститут, пізніше працював, як інженер, на залізничному транспорті у місті Несвіж. В роки Другої світової війни служив у «Поліській Січі» отамана Бульби-Боровця та в 2-й Українській Дивізії Української Національної Армії. Віктор Гаврилович Дяченко, підвищений на еміграції до звання підполковника армії УНР, помер на чужині поблизу міста Лейк Женева, що у штаті Вісконсин (США) 26 квітня 1971 року, рівно

на шість років і три дні переживши свого молодшого за віком брата Петра.

Це був важливий штрих щодо перипетій життя усієї родини славної Дяченків, але мене все ж більше цікавила постать Полковника. Очевидно, що майбутній Полковник походив із козацького роду, а його недалекої предки із Миргородського та Гадяцького козацьких полків вміло орудували

шаблею й крісом та вживали їх у боях проти різних займанців України.

Петро знав старі козацькі традиції, добре розумів їх та, незважаючи на службу й вишкіл у російському імператорському війську, зберіг їх та впровадив у життя, розбудовуючи пізніше знаменитий кінний полк, з яким пройшов славний бойовий шлях в рядах відродженої у 1918–1920 роках української армії.

Отож, Петро Гаврилович Дяченко (30.01.1895–23.04.1965) (батько – Гаврило Дяченко, мати – Марія Бажанівська), був уродженцем села Березова Лука (тоді Миргородського повіту, а натеper – Гадяцького району Полтавської області), закінчив курс реальної школи у тодішньому повітовому центрі – Миргороді, а згодом кінну школу прапорщиків в далекому Оренбурзі. Після цього вишколу він був вояком чотирьох армій – штабс-капітаном царської армії у 333-му Глазівському полку 84-ої дивізії, командиром у ранзі сотника Кінно-запорізького республіканського полку (полк Чорних Запорожців), а згодом – полковником Дієвої армії УНР, учасником першого Зимового походу, а від 20 липня 1928 року – контрактним майором 1-го шволежеського полку за часів Юзефа Пілсудського в Польщі (із збереженням офіційного підданства УНР), а в часі Другої світової війни він став командиром Українського легіону самооборони на Холмщині, згодом очільни-

ком 3-го пішого полку Українського Визвольного Війська (УВВ), а пізніше – командиром української протипанцерної бригади «Вільна Україна» Української Національної Армії під командуванням генерала Павла Шандрука.

Про історію протипанцерної бригади «Вільна Україна» генерал-хорунжий Петро Дяченко (а це звання йому надав уряд УНР у вигнанні) детально написав у своїх споминах у ч.4 часопису «Вісті комбатанта» за 1972 рік.

Як відомо, у березні 1945 року Український Національний Комітет було все ж визнано єдиним представником українського народу до окупаційної влади й дано згоду на створення Української Національної Армії. Відразу після проголошення декларації у цій справі розпочалось активні заходи щодо розбудови протипанцерної бригади «Вільна Україна», командиром якої генерал Павло Шандрук призначив тоді ще полковника Петра Дяченка. Хоча, за даними дослідника Івана Буртика, формування бригади почалося ще 22 лютого 1945 року. Пізніше ж цей військовий підрозділ було заприяжено генералом Шандруком як Другу дивізію Української Національної Армії, її зформовано в Німею під Берліном, а згодом переведено в Чехословаччину, до міста Гляц.

В цій протипанцерній бригаді, як згадував полковник Дяченко, «...вирізнялась у другому курені 4-та сотня УПА, бо кадрами її були 32 упісти, які долучилися до бригади в р-ні Гляца».

Однак, особливою сторінкою у вояцькій біографії Петра Гавриловича Дяченка є його командування полком Чорних Запорозжців, цією ударною частиною високої бойової якості, прапор якої, до речі, був чорним, сріблястим обшитий. З одного боку було нашите гасло «Україна або смерть», а під тим гомілки і череп над ними.

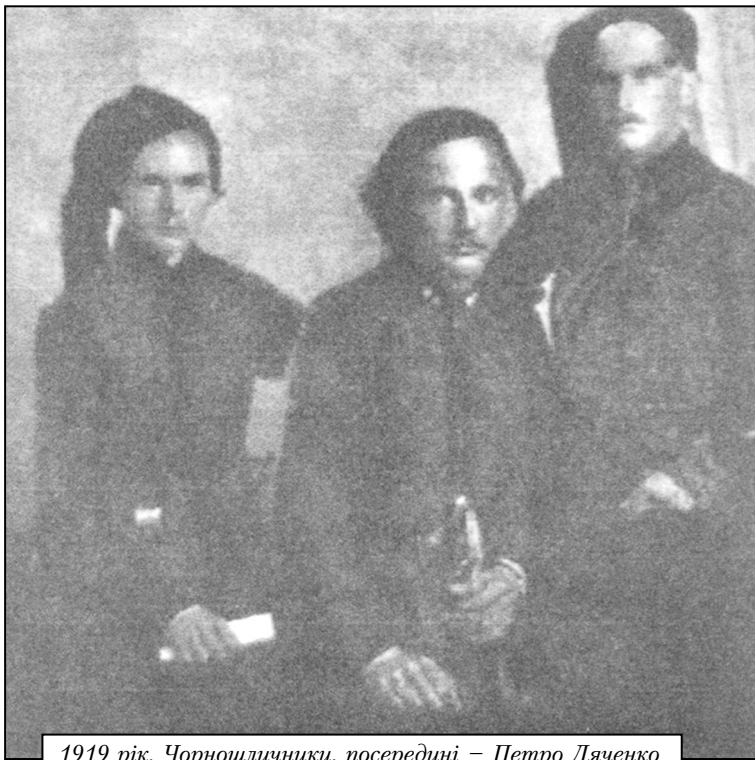
Дехто в цьому полку, за свідченням, Валентина Сім'янціва, носив оті, на кшталт гусарських даламентівок, верхній одяг на плечі, багато розшитий шнурами. Це, однак, не було даниною московській чи австрійській традиції (а там, як знаємо, був чорний

Ювілейний Хрест 2-ої дивізії УНА

куринь смерті Українських Січових Стрільців), оскільки раніше, десь із середини 17-століття, вся кіннота Московщини була зформована майже виключно із українських полків, наприклад, один з яких, – Олександрійський полк гусарів, – також мав відзначення «чорний».

У своїй статті «Бойовий орел української кінноти» професор Лев Шанковський (1903–1995) слушно зауважив, що поза «модерною ударністю чорношличники полковника Дяченка таки дійсно нагадували своїх предків, козацьких кіннотників із загонів Мрозовицького-Морозенка чи Кривоноса. Вони уподібнювалися до них, перш за все, своїм виглядом. Ось оголений лоб, з

1919 рік, Черношличники, посередині – Петро Дяченко

якого звисає козацький «оселедець», – це не тільки стара традиція, але й засіб для збільшення боездатності під сучасну пору. З «оселедцем» поlonу немає; большевицькі вороги придумували для власників «оселедців» особливі тортури, знаючи, що їх власники належать до «отборних частей Петлюри». Далі, на голові козацька шапка з довжелезним, козацьким шликом, для командного складу обрамованим срібними чи золотими нашивками... Жупани й шаравари, що їх випускали на чоботи, доповнювали парадний однострій «чорношличників», при чому козацький жупан мав на кінці чорні вилоги в трикутній формі... Чорний Запорізький полк був прекрасним, бойовим полком, що його аннали не знали поразки на полі бою. Це були дійсно бойові орли української кінноти, і між ними перший бойовий орел, командир полку, – полковник Дяченко, справжній невмирущий козак-характерник наших днів, що свою ознаку успадкував по

своїх славних козацьких предках... Чорний Запорізький кінний полк полковника Дяченка в бою переможеним не був»

Таким був Чорний кінний полк і його незрівнянний командир – полковник Дяченко, що побачив світ у тихому полтавському селі Березова Лука.

До речі, із цього, справді ушавленого села Березова Лука на полтавській Гадяччині, походив й інший визначний командир Української Повстанської Армії майор «Байда» – Петро Миколенко – (правдиве прізвище – Микола Лаврінович Савченко) (1921–1979), командир сотні «Східняки», пізніше Перемисько-

го куреня УПА та очільник рейдуючих на Захід підрозділів УПА.

Петро Гаврилович Дяченко був одружений двічі. Від першого шлюбу мав двох синів Юрія (11.07.1923 р.н.) та Олеся (27.12.1928 р.н.), які загинули у вирі подій Другої світової війни, а в другому шлюбі з дружиною, пані Оленою вони виховали сина Петра, пізнішого військовика в американських ВПС, учасника війни у В'єтнамі.

Похований Петро Дяченко на українському цвинтарі в Банд-Бруку, штат Нью-Джерсі.

А гідне місце йому – в Пантеоні героїв Української Революції на рідній землі!

Та в пам'яті вдячних нащадків!

Інститут Українського Вільного Козацтва вже ініціював створення в рамках нашої громадської організації окремого Коша імені генерал-хорунжого Петра Дяченка, гаслом якого має стати дуже актуальний девіз кінного полку Чорних запорожців: «Україна або смерть!».